
LOVASNÉ AVATÓ JUDIT*

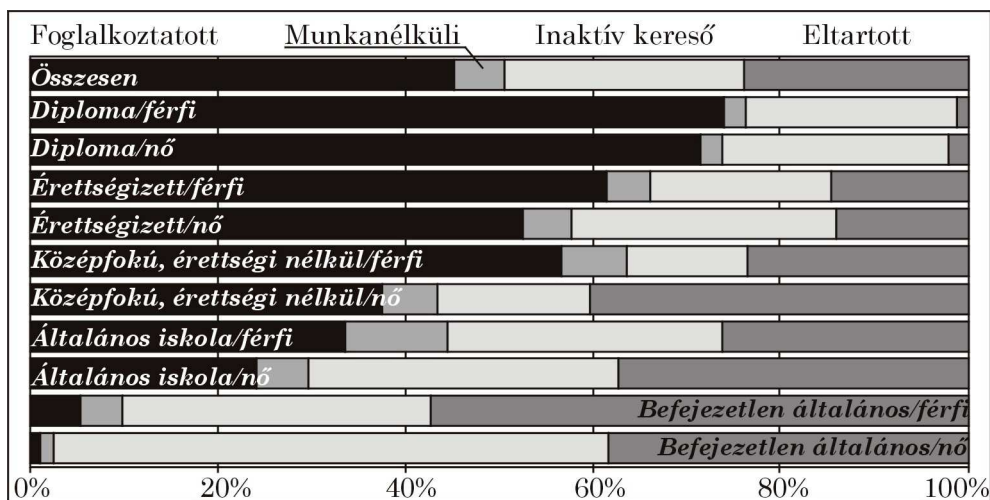
Mit ér a diploma, avagy érdemes-e tanulni?

What is the value of a degree?

This paper aims to show the advantages of taking a degree according to macro-data. A survey was made to summarize the expectations and the opinions of the students of the Budapest Business School Faculty of Foreign Trade. The four main sets of the questions focused on the following themes:

- the parameters of the student
- what are the main fields of the student's expectations
- what is the measure of the changing of the student's expectations
- do the student's experiences meet their requirements

A globalizáció következményeként felgyorsuló változásokat és változó feltételeket, követelményeket egyre kevesebben hagyhatják figyelmen kívül. Ezek a változások mind többeket készítenek új ismeretek megszerzésére, illetve a meglévők korszerűsítésére. A 2006-os PISA-felmérés eredményeinek publikálása indította el azt a gondolatsort, hogy az iskolai végzettség mennyisége és minősége milyen következményeket von maga után. Az iskolázottság azért kiemelt jelentőségű, mert egy ország népességének iskolázottsági és szakképzettségi szintje a társadalmi-gazdasági fejlettségének egyik legfontosabb ismerve.

1. ábra

A 15 éves és idősebb népesség iskolai végzettség és gazdasági aktivitás szerint, nemenként¹

Sajnos az iskolai végzettség hatásainak vizsgálatát megnehezíti az információk szakaszos mivolta: a népesség iskolai végzettségéről átfogó felmérést ugya-

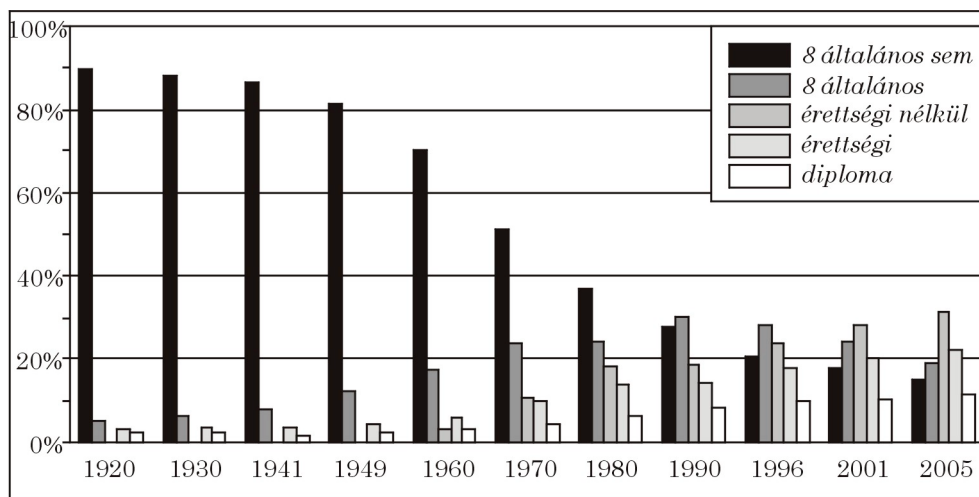
* BGF Külkereskedelmi Főiskolai Kar, főiskolai adjunktus.

¹ Forrás: Központi Statisztikai Hivatal, www.ksh.hu.

nis csak a népszámlálásokkor végeznek. A legutolsó mikrocenzus adatai szerint a magasabb iskolai végzettségűek sokkal jobb esélyekkel lépnek a munkaerőpiacra, mint az alacsonyabb, sőt legalacsonyabb iskolai végzettségűek.

Ezzel párhuzamosan az egyén szempontjából közelítve az iskolai végzettség nagymértékben meghatározza a társadalmi státuszt, a munkaerő-piaci helyzetet, az életszínvonalat, az eltérő társadalmi-anyagi megbecsülésű foglalkozások elosztását, társadalmi mobilitási lehetőséget, demográfiai jellemzőket, hogy csak a fontosabbakat említsük. Az előbb leírtak fényében igen öröndetes, hogy folytatódik a népesség elvégzett osztályszámának emelkedése. Ez a folyamat természetesen nem egyenletes, és a különböző demográfiai jellemzők (nem, életkor, településtípus, régió stb.) szerint differenciált.

A 2. és 3. ábrán jól követhető az iskolai végzettség változása, átstrukturálódása. Nemenként, amint már korábban szó esett róla, kicsit más lefutású, de alapvetően a tendenciák megegyeznek.

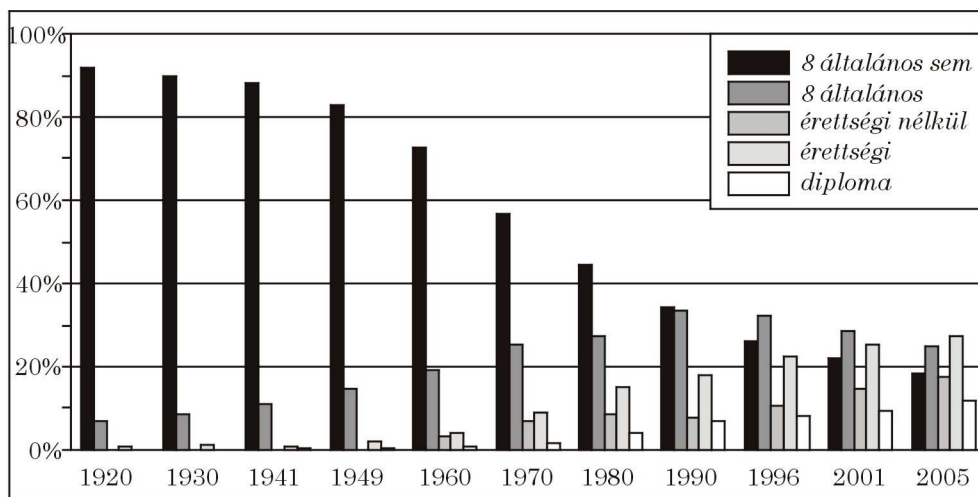

2. ábra

A 7 éves és idősebb népesség legmagasabb iskolai végzettségének alakulása Magyarországon (férfiak)²

Az iskolai végzettség mellett fontos az a tudásszint is, amit a végzett osztályok száma takar. Az egyén és a társadalom szempontjából is nagy jelentőségűek azok az ismeretek, gondolkodási készségek, probléma-megoldási módszerek, amelyeket tanulmányaik során kell elsajátítaniuk az oktatásban résztvevőknek, legyen az akár hagyományos nappali/levelező, avagy tanfolyami, egyéb oktatási forma.

² Forrás: http://www.mikrocenzus.hu/mc2005_hun/kotetek/09/tables/load1_1.html.

3. ábra

A 7 éves és idősebb népesség legmagasabb iskolai végzettségének alakulása Magyarországon (nők)³

Az OECD által 1997-ben indított PISA-felmérés ezek elsajátításának szintjét méri, három tudásterületen: matematika, természettudomány, olvasás-szövegértés. A magyarországi diákok mindhárom területen a középmezőnyben végeztek. A természettudományos területen érték el a legjobb helyezést, a matematikában a legrosszszabot. Tanulságos a lehetséges magyarázatok egyikének – az oktatás anyagi ellátottságának alakulása. A felmérésekben évek óta az élmezőnyben szereplő Finnország, Dánia, Svédország az oktatási kiadások arányában is vezető helyet foglalnak el. Hogy nem csak erre a tényezőre lehet visszavezetni a felmérés eredményeit, támasztja alá Észtország, Írország, Hollandia példája (itt a magyarországinál kisebb arányú GDP-részesedéssel jobb eredményeket értek el a diákok).

1. táblázat

Az oktatásra fordított kiadások a GDP százalékában⁴

	1996	2000	2002	2004
EU-25	5,03	4,94	5,22	5,12
Ausztria	5,90	5,66	5,67	5,45
Belgium	:	:	6,26	5,99
Bulgária	2,58	4,41	3,57	4,57
Ciprus	5,01	5,60	6,83	6,71

3 Forrás: http://www.mikrocenzus.hu/mc2005_hun/kotetek/09/tables/load1_1.html.

4 Forrás: http://epp.eurostat.ec.europa.eu/portal/page?_pageid=0,1136184,0_45572598&_dad=portal&_schema=PORTAL#SUSTAINABLE_DEVELOPMENT

1. táblázat (folytatás)
Az oktatásra fordított kiadások a GDP százalékában

	1996	2000	2002	2004
Csehország	4,68	4,04	4,41	4,42
Dánia	8,09	8,39	8,51	8,47
Egyesült Királyság	5,06	4,58	5,25	5,29
Észtország	6,00	5,59	5,69	5,09
Finnország	7,00	6,12	6,39	6,43
Franciaország	6,01	5,83	5,81	5,81
Görögország	3,07	3,79	3,96	4,22
Hollandia	4,99	4,87	5,08	5,18
Írország	5,33	4,36	4,32	4,28
Lengyelország	4,73	5,01	5,60	5,41
Magyarország	4,48	4,54	5,51	5,43
Németország	4,63	4,53	4,78	4,60
Norvégia	6,93	6,82	7,63	7,58
Olaszország	4,85	4,57	4,75	4,59
Portugália	5,54	5,74	5,83	5,31
Románia	:	2,89	3,53	3,29
Spanyolország	4,68	4,42	4,44	4,25
Svédország	7,37	7,39	7,66	7,35
Szlovákia	4,50	4,15	4,35	4,21

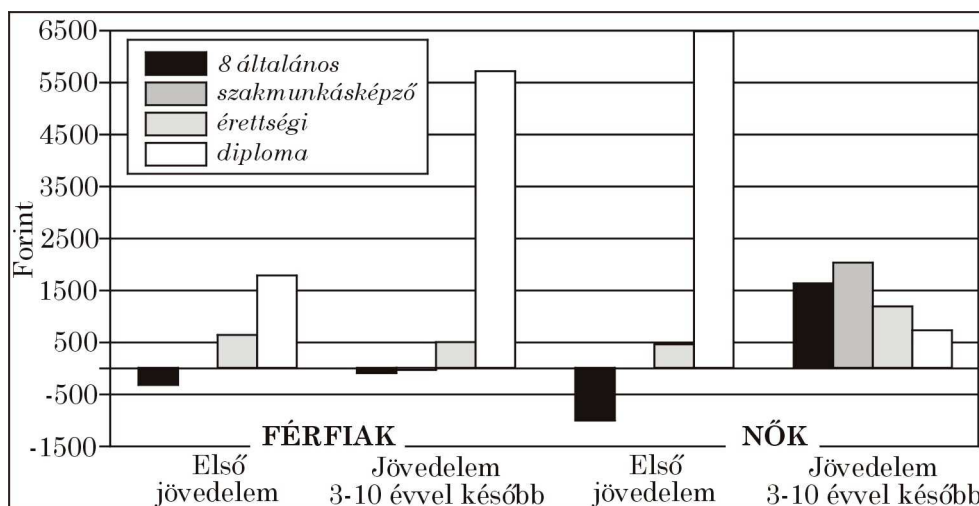
Az iskolai végzettség kihatásait tapasztalhatjuk társadalmi szinten a halandóság-, termékenység területén is. A korábban említett összefüggéseket is beleértve (munkaerő-piaci pozíció, életszínvonal, társadalmi mobilitás) összefoglalóan kijelenthetjük, hogy érdemes erőforrásokat fordítani a képzésre: a képzettség növekedésével csökken a halandóság, és vele együtt javul az életszínvonal, munkaerő-piaci pozíció, társadalmi mobilitás és lehetősége.

A 2. táblázat adatai alapján a férfiaknál egyértelmű az iskolai végzettség pozitív hatása az életkorra, a legnagyobb hatású az érettségi megszerzése. A nőknél egyrészt minden végzettségi szinten hosszabb élettartam várható, mint a férfiaknál, másrészt a végzettség hatása kevésbé egyértelmű. A felsőfokú végzettségűeknél egyenesen megfordul 60 éves korban: az érettségizettek majdnem egy évvel hosszabb élettartamra számíthatnak, mint a felsőfokú végzettségűek. Valószínű, hogy ezt nem csak tisztán az iskolázottság okozza, hanem a kohorszhatás is (a vizsgálatkor 60 évesek a háború alatt születtek, és több rendszer-váltást is átéltek), valamint ebben a korosztályban alacsony a felsőfokú végzettségűek aránya (különösen a nőknél), de az eredmények így is figyelemre méltóak.

2. táblázat
A 30-60 éves egzakt életkor között és a
60 évesen várható élettartam (e_{30-60} , e_{60}) 1999-2002⁵

Iskolai végzettség	Férfiak		Nők		Nők-férfiak	
	e_{30-60}	e_{60}	e_{30-60}	e_{60}	e_{30-60}	e_{60}
Felsőfok	29,2	18,6	29,5	19,9	0,3	1,3
Érettségi	28,2	17,4	29,2	20,5	1,0	3,0
8 osztály	25,8	14,2	28,6	18,8	2,8	4,7
0-7 osztály	25,4	13,9	27,8	18,5	2,3	4,6
Együtt	27,5	15,1	29,0	18,9	1,5	3,9

A KorFa egy másik számában a szülői háttér iskolázottságának szerepét vizsgálták a várható jövedelemre.

4. ábra

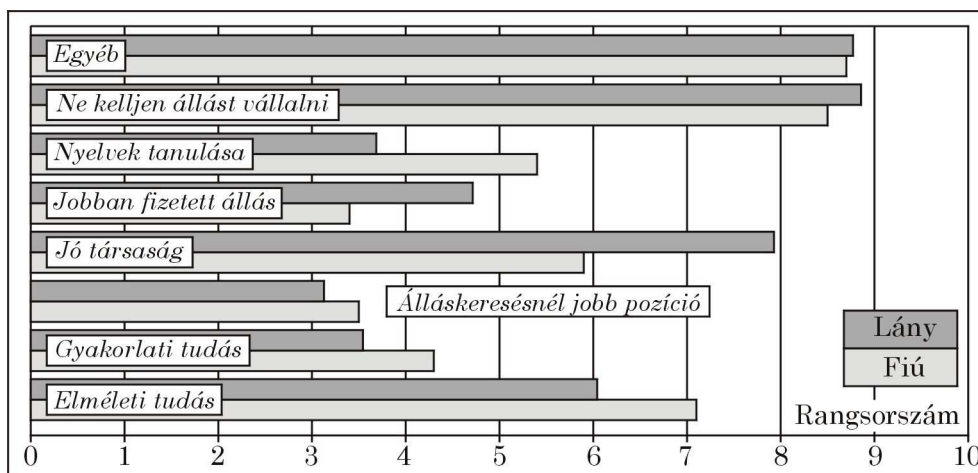
A szülői háttér hatása a jövedelemre nem és iskolai végzettség szerint
(regressziós becslés, kontrollált hatások)⁶

A férfiaknál egyértelmű a szülői háttér iskolázottságának hatása, a nőknél ez a hatás csökken. A szülők „útravalójának” fontossága természetesen függ az ágazattól is: a személyiség-intenzív munkaköröknél (orvos, tanár, ügyvéd, ingatlanforgalmazó) a „jó családból” származó pályakezdők előnye havi 6000 forint többletkeresetben nyilvánul meg.

⁵ Forrás: Korfa 2008/2, 5. oldal.

⁶ Forrás: KorFa 2008/1 3. oldal.

A Budapesti Gazdasági Főiskola Külkereskedelmi Főiskolai Karának első és másodéves hallgatói által kitöltött kérdőívek alapján szeretnénk bemutatni, hogy a fentiekben vázolt összefüggések tudasodtak-e, milyen elvárásokkal érkeztek a Főiskolára a hallgatók. 101 másodéves, Nemzetközi Gazdálkodási-, illetve és Kereskedelmi és Marketing szakos hallgató töltötte ki a kérdőívet. Közülük 70 lány volt, 31 pedig fiú. A hallgatók arra a kérdésre válaszoltak a kérdőívben, hogy milyen célokkal jelentkeztek a Külkereskedelmi Főiskolai karra, az egyéb jellemzők (nem, származási hely, középiskola típusa, szülők iskolai végzettsége) azért szerepelnek, hogy lehessen vizsgálni: befolyásolta-e a felsorolt paraméterek közül valamelyik az elvárásokat, illetve az elégedettség fokát. A kérdőívben nyolcféle elvárás fogalmazódott meg, ezek közül legtöbbször (78-an) jobb pozícióhoz szerettek volna jutni az álláskeresésnél. Ugyan a kérdőívet másodévesek töltötték ki, de ennek az elvárásnak az igazolásával még egy évet várniuk kell. Érdekes, hogy az ilyen igényt támastók voltak a harmadik leginkább elégedettek (átlagos elégedettségük 2,6⁷ – a kismértékű és a nagymértékű elégedettség között).

5. ábra
Az elvárások fontossága nemek szerint (saját számítások)

A második leggyakoribb elvárás a gyakorlati tudás megszerzése volt. Az ő elvárásaik teljesültek a legkevésbé (átlagos szintje 2,52). A kartól elméleti tudás elsajátítását várók (41-en) majdnem a legelégedettebbek (2,62).

A nyelvek tanulása a harmadik legtöbbször említett szempont volt, majdnem ugyanolyan fontos, mint a jobban fizető állás megszerzése. Az ő elégedettségük a többi várankozású hallgatóhoz képest közepes (2,58 átlagosan).

7 Az értékelés úgy történt, hogy a semennyire sem megfelelt 1 pontot kapott, a kis mértékű megfelelés kettőt, és a nagy mértékű hármát.

Leginkább azok elvárásai teljesültek, akik jó társaságba szerettek volna kerülni – a felmérés szerint nekik sikerült!

A fiúk és a lányok igényei a karral szemben kicsit különböznek: a lányoknál a legfontosabb a jobb pozíció elérése álláskeresésnél, a fiúknál viszont az elérhető kereset. A gyakorlati tudás megszerzése és nyelvek tanulása is inkább a lányok számára fontos.

3. táblázat
A megkérdezett hallgatók elégedettsége és elvárásaik
módosulása az igény típusa szerint (saját számítások)

Igény	Módosulás	Elégedettség
Elméleti tudás	1,55	2,62
Gyakorlati tudás	1,68	2,52
Álláskeresésnél jobb pozíció	1,56	2,60
Jó társaság	1,67	2,67
Jobban fizetett állás	1,53	2,57
Nyelvek tanulása	1,63	2,58

Az elvárásokat befolyásoló tényezőket SPSS programmal vizsgálva arra az eredményre jutottunk, hogy szignifikáns a kapcsolat az

- elméleti tudás elvárása és a származási hely
- a gyakorlati tudás és az egyéb szempontok
- a jobb pozíció álláskeresésnél és a jó társaság iránti igény
- a jobb pozíció álláskeresésnél és a szülők iskolai végzettsége
- a jó társaság iránti igény és a nyelvek tanulása, valamint nem
- a nyelvek tanulása és a nem
- a ne kelljen állást vállalni és az egyéb igények között.

A fenti összefüggések némi magyarázatot igényelnek: az első összefüggés úgy jelentkezik a gyakorlatban, hogy inkább a községekből származók várják el az elméleti tudás közvetítését. A második összefüggés elég speciális: a kis elemszám miatt bizonyult szignifikánsnak a kapcsolat. Mindössze hárman írták, hogy egyrészt gyakorlati képzést szeretnének szerezni, másrészt egyéb, fel nem sorolt elvárásaik voltak: a karunkon tanulható szakra szeretek volna járni, illetve a Távoll-Keletről akartak tanulni. A harmadik elvárás tudományos szempontból nem értékelhető. A harmadik páros mögött ugyanaz a magyarázó tényező áll: a fiúk domináns elvárása mindkettő. A jó társaság iránti igény első sorban a fiúkra jellemző, ők viszont kevésbé tartják fontosnak a nyelvek tanulását. A lányoknál éppen fordított a helyzet. Az utolsó kapcsolat szintén a kis elemszám miatt tűnik szignifikánsnak: egy-két fiúnak fontos mindkettő (összesen öten írták, hogy valamilyen mértékben számított ez a szempont náluk).

A nyelvtanulást elvárók tudása igazodik a magyarországi nyelvtanulási gyakorlathoz (ami a tanult nyelvek sorrendjét illeti), illetve elégedettségüket iga-

zolja, hogy 87 hallgatók rendelkezett másodéves korára angol nyelvvizsgával (ennek nagy része felsőfokú), 39-en némettel (leggyakrabban középfokúval), és a francia-, illetve a spanyol messze lemaradva követi a tanultságban az elsőkettőt. A felmérés keretei arra már nem terjedtek ki, hogy a hallgatók milyen körülmények között (mikor, milyen szervezésben és intézményben) tették le a nyelvvizsgát.

Az elégedettség mértéke szignifikánsan függ a hallgató nemétől (elsősorban a lányok elégedettebbek, ők viszont inkább nyelveket szeretnének tanulni, illetve álláskeresésnél jobb pozícióba jutni), és az apa iskolai végzettségétől. Ez utóbbi tényező további vizsgálódásokat igényelne, amit a kérdőív keretei nem tettek lehetővé.

Összefoglalóan elmondhatjuk, hogy a karunkon tanuló hallgatók inkább gyakorlati szempontból választják intézményünket felsőoktatási tanulmányaik helyszínéül, és viszonylag sikerül elvárásaiknak megfelelni.